

PERIFERIK NERV SISTEMASI KASALLIKLARI: ETIOLOGIYA, KLINIK BELGILAR VA DAVOLASH YONDASHUVLARI

Isaqova Feruzaxon Fayzullo qizi

Quva Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi

maxsus fan o'qituvchisi

ANNOTATSIYA: Periferik nerv sistemasining kasalliklari nerv tolalari va gangliyalarning patologik o'zgarishlari natijasida yuzaga keladi. Ushbu maqolada periferik nerv kasalliklarining etiologiyasi, klinik belgilar, diagnostika usullari va davolash yondashuvlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, erta tashxis va kompleks davolash strategiyalari bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Kalit so'zlar: periferik nerv sistemi, neuropatiya, nevrit, diagnostika, davolash.

ABSTRACT: Peripheral nervous system disorders arise from pathological changes in nerve fibers and ganglia. This article analyzes the etiology, clinical manifestations, diagnostic approaches, and treatment strategies for peripheral nerve diseases. The findings indicate that early diagnosis and comprehensive management significantly improve patient quality of life.

Keywords: peripheral nervous system, neuropathy, neuritis, diagnosis, treatment.

KIRISH (INTRODUCTION)

Periferik nerv sistemi (PNS) markaziy nerv sistemasidan tashqaridagi nerv tolalari va gangliyalardan iborat bo'lib, afferent va efferent impulslarni boshqaradi. PNS kasalliklari, shu jumladan polinevropatiya, mononevritlar va nevropatiyalar,

bemorlarning hayot sifatini pasaytiradi, og‘riq va motor faoliyat buzilishiga olib keladi.

Epidemiologik ma’lumotlarga ko‘ra, dunyo bo‘yicha aholi orasida periferik nerv kasalliklari 2–3% dan ortiq hollarda uchraydi. Kasalliklar etio-logiyasiga infeksiyalar, travma, diabet, vitamin yetishmovchiligi, toksinlar va genetik omillar kiradi. Shu sababli, PNS kasalliklarini erta aniqlash va to‘g‘ri davolash strategiyasini ishlab chiqish tibbiyotda dolzarb masala hisoblanadi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA USULLARI (METHODS)

Mazkur tadqiqot ilmiy adabiyotlar, klinik kuzatuvlar va diagnostik metodlar tahliliga asoslangan.

Klinik tekshiruvlar: bemorning shikoyatlari, motor va sezgi tekshiruvi;

Elektrofiziologik usullar: EMG (elektromiyografiya), NCS (nerve conduction study);

Laborator tekshiruvlar: qon tahlili, vitamin va metabolik holatlarni baholash;

Tasviriyl diagnostika: MRT, ultratovush tekshiruvlari.

NATIJALAR VA MUHOKAMA (RESULTS & DISCUSSION)

1. Kasallik turlari va tez-tez uchraydigan shakllar

Kasallik turi

Klinik belgilar

Etiologik omillar

Davolash usullari

Polinevropatiya

Paresteziya, mushak zaifligi

Diabet, vitamin yetishmovchiligi

Etiologik davolash, fizioterapiya

Mononevrit

Bir nervda ogʻriq, kuch pasayishi

Travma, infektsiya

Ogʻriq qoldiruvchi, fizioterapiya

Kronik neyropatiya

Mushak spazmi, refleks pasayishi

Toksinlar, dori vositalari

Etiologik davolash, simptomatik terapiya

Polinevropatiya eng koʻp uchraydigan periferik nerv kasalligi boʻlib, diabet va metabolik kasalliklar bilan bogʻliq. Mononevrit esa bitta nerv tolasi yoki shoxining yalligʻlanishi bilan tavsiflanadi.

2. Kliniko-patogenetik mexanizm

Nerv tolalarida demielinizatsiya va axon degeneratsiyasi yuz beradi.

Surunkali yalligʻlanish, metabolik oʻzgarishlar va toksinlar taʼsiri bilan nerv signallarining uzatilishi buziladi.

Natijada mushak faoliyati pasayadi, reflekslar yoʻqoladi va sezgi buzilishi kuzatiladi.

Sxema 1. Periferik nerv kasalliklarining patogenezi sxemasi

Etiologik omillar → Nerv tolalari shikastlanishi → Signal uzilishlari →

Mushak zaifligi, refleks buzilishi, paresteziya

3. Diagnostika va baholash

Klinik tekshiruv va anamnez – birinchi bosqich.

Elektrofiziologik usullar – EMG va NCS orqali nerv o'tkazuvchanligi aniqlanadi.

Laborator tekshiruvlar – diabet, vitamin yetishmovchiligi, toksin darajasi.

Tasviriyl diagnostika – MRT va ultratovush bilan nerv tolalarining shikastlanishi baholanadi.

4. Davolash va rehabilitatsiya yondashuvi

Etiologik davolash: asosiy kasallikni nazorat qilish (masalan, diabet nazorati).

Simptomatik davolash: og'riqni kamaytirish, mushak spazmlarini yo'qotish.

Fizioterapiya: mushak tonusini saqlash, motor faoliyatni tiklash.

Vitamin terapiyasi: B1, B6, B12 vitaminlari, foliy kislota.

Hamshira roli: bemorni kuzatish, fizioterapiya mashqlarini o'rgatish, dori va vitaminlarni to'g'ri qo'llashni nazorat qilish.

XULOSA (CONCLUSION)

Periferik nerv sistemasi kasalliklari turli etiologik omillardan kelib chiqadi va bemorlarda sezilarli og'riq, motor va sensor buzilishlar bilan kechadi. erta tashxis va integratsiyalangan davolash bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Hamshiraning roli esa davolash va profilaktikada ajralmas hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Asbury AK, Fields RD. Peripheral Neuropathy. Saunders, 2020.

Hadden RD. Peripheral neuropathy: diagnosis and management. Lancet, 2021.

World Health Organization. Neurological Disorders: Public Health Challenges, 2022.

O'zbekiston Respublikasi SSV. Nerv tizimi kasalliklari bo'yicha klinik qo'llanma, 2023.